

تحلیل نقش مسائل اجتماعی در ناامنی شهرها از دیدگاه اسلام

دکتر حمیدرضا صارمی*

تاریخ دریافت مقاله: ۸۸/۱۲/۰۱

تاریخ پذیرش نهایی: ۸۹/۰۳/۲۰

چکیده

تحولات و رشد علم و فن آوری با همه‌ی تغییرات مثبتی که بوجود آورده است، به امنیت شهرها کمکی نکرده است. گزارش سازمان‌های معتبر جهانی نشانگر رشد فزاینده، خشونت، تبهکاری، بزهکاری جوانان، حاشیه‌نشینی و توسعه فقر علیه ایمنی و امنیت شهرهاست. به اعتقاد اندیشمندان نیاز به امنیت در میان سایر نیازها از اهمیت بالاتری برخوردار است. در نظام برنامه‌ریزی و شهرسازی رویکرد مقاوم سازی در مقابل حوادث طبیعی و مقابله و مبارزه با ناامنی‌های انسانی به امنیت شهرها نینجامیده است. ادامه این فرایند نیز به بهبود امنیت شهرها منجر نخواهد شد. در این مقاله با استناد به قرآن کریم که عامل پیدایش ناامنی را در نتیجه اعمال و کردار بد انسان‌ها و تحقق شهر امن را در اعمال و رفتار نیکو بیان می‌فرماید، بحث می‌گردد. از این منظر، تغییر در رفتارها و هنجارهای اجتماعی بر اساس آموزه‌های قرآنی سبب حذف و امحاء ناامنی و تحقق امنیت در شهر است.

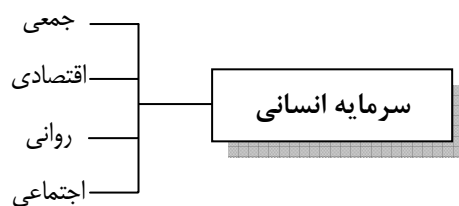
واژه‌های کلیدی

شهر امن، ناامنی، تغییرات اجتماعی، دیدگاه اسلام

مقدمه

انسان طی از ابتدای پیدایش تا کنون بر اساس ذات آفرینش و حکم غریزی دنبال توسعه و تکامل بوده است. فراز و فرودهای این مسیر طی تاریخ، همواره دست‌مایه پژوهشگران برای دستیابی به زندگی مطلوب و ایده‌آل بوده است. در میان همه نیازهای بشر، نیاز به امنیت از مهمترین و اساسی‌ترین نیازهای زندگی تعریف و جایگاه خود را در رأس نیازهای انسان قرار داده است.

امروزه به دلیل پیشرفت، توسعه و تمدن، امنیت نقش مهمتری به خود گرفته و دامنه آن، همه ابعاد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و روانی زندگی انسان‌ها را در بر گرفته است. این تحولات گرچه مشکلات بسیاری از زندگی انسانها را نسبت به گذشته بهبود بخشیده است، اما آمارها نشان از کاهش امنیت و افزایش ناامنی دارند. ناامنی‌های پیدا و پنهان، طبیعی و انسانی، در زندگی کودکان، زنان، مردان و حتی سالخورده‌گان با شدت و ضعف، دامنگیر تمام جوامع است. یکی از این عوامل که امروزه دغدغه فکری مدیریتی است، امنیت بخشیدن به سرپناه و محل سکونت اعم از مسکن، محل کار، تفریح‌گاه و گستره‌های شهری است. تجربه نشان می‌دهد با ادامه رویه موجود راهی به سمت بهبود و امنیت شهرها به دنبال نخواهد داشت. چنانچه شهرسازان با چشم‌اندازی جدید نسبت به تعمیق بخشی امنیت برای زندگی اقدام نکنند، بحران‌ها و ناامنی‌های گوناگون بود.

مأخذ: نگارنده

شکل ۱- سرمایه انسانی

هر انسانی واجد چهار سرمایه اصلی **جان (جسمی)**، **مال (اقتصادی)**، **ناموس (روانی)** و **آبرو (اجتماعی)** است که در شکل ۱ نمایش داده شده است. اگر جامعه‌ای دنبال امنیت کامل و فراگیر باشد، لازم است از این چهار سرمایه برای تمام انسان‌ها محافظت کند. امروزه نگرانی، ناامنی و اضطراب دائمی در زندگی شهروندان، یکی از مهمترین دغدغه‌های شهرسازان و شهروندان محسوب می‌شود، عمق و دامنه ناامنی، چنان گسترش یافته که سلامت جسمی و روحی انسان‌ها را تهدید و جوامع را به طور گسترده به تکاپو جهت شناخت بیان ویژگی‌های "شهر امن" قرار داده است. با همه پیشرفت‌هایی که در عرصه‌های مختلف به وقوع پیوسته، هنوز انسان‌ها شاهد شهری نسبتاً امن برای زندگی مطلوب خود نبوده و نیستند. البته مقصود این نیست که ساختمان‌ها مستحکم نشده، زیرساخت‌های شهری مقاوم نشده، کارهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری جهت ایمنی شهرها انجام نشده و یا، انسان‌ها به پیچیده‌ترین محاسبات دست پیدا نکرده‌اند، بلکه حقیقت این است که با همه این تلاش‌ها و پیشرفت‌ها که نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت، ابعاد امنیت برای ساکنین شهرها گسترش نیافته و شهروندان هنوز آرامش لازم را کسب نکرده‌اند.

«گزارش جهانی اسکان بشر به سال ۲۰۰۷ که توسط دفتر اسکان بشر سازمان ملل متحد انتشار یافت، بسیاری از تهدیدهای چالش برانگیز ایمنی و امنیت شهرنشینان را در سراسر جهان مورد بررسی قرار می‌دهد. "بان کی مون" دبیر کل سازمان ملل در این باره اشاره دارد که طی دهه گذشته، جهان شاهد رشد فزاینده تهدیدها علیه ایمنی و امنیت شهرهای بزرگ و کوچک بوده است. پاره‌ای از آنها به صورت رویدادهای فاجعه آمیز رخ داده و برخی مولود فقر و نابرابری یا فرآیند گسترش سریع و بی‌نظم شهرنشینی بوده‌اند. در این گزارش آمده است طی پنج سال گذشته ۶٪ ساکنان شهرها در کشورهای توسعه یافته قربانی جنایت

شده‌اند. همچنین تأکید شده است که از سال ۱۹۸۰ الی ۲۰۰۰ میزان جرم در جهان ۳۰٪ افزایش یافته است، چنانچه از ۳۳۰۰ به بیش از ۳۰۰۰ مورد جنایت برای هر ۱۰۰۰۰۰ نفر رسیده است. بررسی افکار عمومی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد نیمی از شهروندان در تمامی اوقات یا غالباً، نگران جرم و جنایت در شهرهای خود هستند، در این گزارش آمده بلایای انسان ساز (جنگ، آوارگی و موارد مشابه) در سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۶، ده برابر شده که بیشترین آنها در آسیا و آفریقا رخ داده است (بمانیان و همکاران، ۱۳۸۷، ۱۵). مبحث امنیت شهری، موضوعی جهانی تلقی شده و در بسیاری از کشورهای جهان نسبت به انجام مطالعات و پژوهش در این زمینه به صورت کشوری، منطقه‌ای و بعضاً جهانی در قالب آراء و اندیشه‌های دانشمندان با برنامه‌های کوتاه و بلند مدت اقدام شده که در این رابطه مباحثی مانند پایداری نیز طی دو دهه گذشته در جوامع مختلف مورد بررسی و برای تحقق آن برنامه‌ریزی گردیده است. مطالعات انجام شده در امنیت بخشیدن به شهرها بیشتر از منظر مقاومت کالبدی در مقابل بلایای طبیعی و مقابله و مبارزه با ناامنی‌های اجتماعی است. منابع علمی فراوانی در مورد مقاومت کالبدی شهرها در حجم و ابعاد وسیع وجود دارد. اما از زاویه نگرش این تحقیق به "شهر امن" در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی، پژوهش زیادی انجام نشده است. این پژوهش در نوع خود چشم‌اندازی نوین در شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری محسوب می‌گردد. فرضیه این پژوهش بر این مبنا استوار است که رشد علم و فن‌آوری طی سده‌های اخیر نتوانسته در مقابل بلایا و ناامنی موفقیتی داشته باشد. عدم شناخت کامل از علل پیدایش بلایا، ناتوانی انسان در احاطه به اسرار هستی و مقابله با معلول به جای ریشه‌یابی علت بلایا، از مهمترین دلایل ناتوانی فن‌آوری در مقابله با بلایا بوده است. با این وصف فرض بر این است که اولاً «بین بلایای طبیعی و ناامنی و رفتارهای اجتماعی انسان ارتباط وجود دارد.» و ثانیاً «بروز و ظهور "شهر امن" با تغییر در رفتارهای اجتماعی و عملکرد بد به خوب، بر اساس آموزه‌های اسلام امکان پذیر است.»

روش تحقیق

پژوهش از نوع تحلیلی بوده و از روش‌های مطالعات بنیانی و نظری استفاده شده است. بر این اساس تلاش شده تا در چارچوب روش‌شناسی، از روش اسنادی استفاده شود. با استفاده از منابع موجود به تبیین مفهوم "شهر امن" و تدوین چارچوب نظری تحقیق پرداخته و ضمن بررسی و شکل‌گیری این مفهوم و بیان دیدگاه‌های نظری مختلف پیرامون این موضوع، ابعاد مختلف و بستر و گستره و همچنین کارکردهای آن توضیح داده شد. به دلیل اینکه موضوع پژوهش تبیین "شهر امن" از مبانی دینی است، لذا تلاش گردیده با استفاده از منابع دست اول و متون اسلامی از جمله قرآن کریم، نهج‌البلاغه و روایات معتبر به بررسی چگونگی تبیین مبانی شهر امن از نظر اسلام پرداخته شود.

وجوه مختلف ناامنی در شهر و ریشه‌های آن

ناامنی در شهرها بسیار پیچیده و دارای ویژگی‌های پیدا و پنهانی است که به آسانی نمی‌توان آنها را به طور کامل ترسیم و تشریح کرد. آمار بالای بلایای طبیعی مانند زلزله، سیل، سونامی، آتشفشان و ناامنی‌های اجتماعی یا انسان آورد مانند تروریسم، خشونت، قتل، فساد و فحشا، مواد مخدر نشان از گستردگی ناامنی در شهرهاست. ناامنی‌های احتمالی و یا قطعی برای امنیت یک محیط شهری دامنه بسیار زیادی دارد.

البته در عالم واقع ممکن است که در طول حیات یک انسان هیچ گونه حادثه‌ای هم اتفاق نیفتد، اما با تصور اینکه احتمال وقوع بلایای طبیعی وجود دارد، عدم احساس امنیت حتی با سکونت در مقاوم‌ترین ساختمان‌ها، لذت آرامش زندگی را از انسان سلب می‌کند. ضمن اینکه علاوه بر ناامنی‌های طبیعی، بخش زیادی از ناامنی‌ها در حوزه مسائل اجتماعی، امنیت را از شهرها سلب کرده است. اندیشه رایج در افکار عمومی و مجامع علمی در چشم انداز بلایای طبیعی و غیر طبیعی **مقابله با معلول** است. این تفکر سبب رویکرد برنامه‌ریزان و طراحان به مقاومت کالبدی گردیده است. در این دیدگاه فقط محاسبات سازه و ستون و دیوار و سقف مورد توجه قرار دارد. گر چه ریشه ناامنی در بخش‌های دیگر نیز قابل مطالعه است. شناخت مسائل محیطی و اقلیمی و اجتماعی با رویکردی هدفمند و مشترک برای شناسایی عوامل ناامنی و تهدید کننده انسان در محیط زندگی شهری، مقدمه‌ای بر فرایند تدوین چارچوب امنیت‌بخشی به شهر است. سر منشأ مخاطرات بلایا و بحران‌ها به طور معمول در برداشت اولیه به سه ریشه اصلی تقسیم می‌شوند.

- طبیعت

- انسان

- فن‌آوری

بلایای طبیعی از اصلی‌ترین ناامنی‌های فراگیر در جهان، حقیقتی انکار ناپذیر در عرصه زندگی محسوب شده که انسان‌ها کنترل بسیار کمی بر آن دارند. هر لحظه ممکن است طی چند ثانیه تمام روال طبیعی یک شهر بر اثر یک حادثه بطور کامل دچار آسیب شده و امنیت کامل یک شهر برای مدت چند سال دچار دگرگونی و آرامش خود را از دست بدهد. زلزله سیزدهم ژانویه ۲۰۱۰ هائیتی با حدود ۳۰۰۰۰۰ کشته یک نمونه آن است. گر چه شهرنشینی امروز با گذشته به طور کامل متفاوت است و تغییرات سریع علم در جهان با سرعتی باور نکردنی پیش می‌رود، اما گویا بلایا و ناامنی نیز با سرعت بیشتری در حال پیشروی است. انواع و اقسام بلاهای طبیعی مختلف، شهرها را احاطه کرده و عملاً پیشرفت علوم در امن کردن شهرها کمتر به نتیجه رسیده است.

در دهه گذشته جهان شاهد بلاهای عظیمی بوده که حوادث طبیعی و غیر طبیعی به وجود آورده است^۱. گرچه برخی کشورها دانش و هنر مدیریت مقابله با برخی از این گونه بلایا را فراهم آورده‌اند، اما به لحاظ گستردگی و پیچیدگی بلایا، اثری در بهبود امنیت شهری نسبت به گذشته نداشته است. در ناامنی‌های غیرطبیعی نیز با استفاده از سیستم‌های نظارتی قوی مانند دوربین‌ها، پلیس، معماری دفاعی ساختمان و محلات در راستای امنیت شهری و رسیدن به یک امنیت برنامه‌ریزی می‌گردد، اما باید به این نکته توجه داشت که همه این گویه‌های امنیتی می‌تواند ترس بیشتر و یا افزایش بدگمانی و بی‌اعتمادی در میان مردم ایجاد کند. با همه این برنامه‌ریزی‌ها باز هم جنایتکارانی سازمان یافته و یا پراکنده وجود دارند که به همه این سیستم‌ها و روش‌ها غلبه می‌کنند. صرف نظر از گزارشات فراوان ناامنی که توسط رسانه‌های جمعی منتشر می‌گردد، اگر عامل ترس را با درهای قفل شده خانه‌ها و اتومبیل‌ها و دزدگیرهای آنها، سیستم‌های حفاظتی، وجود سلاح‌های سرد و گرم در اتومبیل و ساختمان‌ها و ویژگی‌های مجتمع‌های ساخته شده در بحث حفاظت و نظارت‌های رو به رشد مکان‌های عمومی اندازه‌گیری کرد، عامل ناامنی و ترس قطعاً در دهه‌های اخیر افزایش یافته است. این موضوع بیانگر این است که با پیشرفت‌های انسان در بخش‌های مختلف که توان مدیریتی را بسیار بالا برده و برخی از نیروهای مختلف جهان طبیعت را برای انسان شناسایی نموده، ولی در برابر بسیاری از حوادث شناخته شده و حوادث ناشناخته‌ای که در آینده به وقوع خواهد پیوست، به همان اندازه ضعیف و ناتوان و بی‌دفاع است، که انسان‌های گذشته

بودند. این ناتوانی نشانه نهایت ضعف و ناتوانی انسان در عین ادعای قدرتمندی و توانایی او است. فن آوری و پیشرفت‌های حاصل شده ضمن تحول مثبت در زندگی انسان‌ها، به نوعی، ناامنی‌های گسترده در ابعاد مختلفی ایجاد کرده است. خطرات عظیم زیست محیطی، خطرات احتمالی ساکنین مجاور مراکز اتمی، فرودگاه‌ها، راه آهن، تونل‌ها، مراکز حمل و نقل عمومی (مترو)، تولید گسترده سلاح‌های کشتار جمعی، آلودگی‌های گسترده محیطی، نظارت بر تمام ابعاد خصوصی و عمومی خانواده‌ها و جوامع نشان از ناامنی‌های ایجاد شده به سبب پیشرفت‌های فن‌آوری است. زلزله، سونامی، زمین لغزش، آتش سوزی، آتشفشان، سیل، بهمن، صاعقه، طوفان و خشکسالی از بلایای با منشأ طبیعی و ناامنی‌هایی مانند قتل، فتنه، آشوب، سرقت، ظلم و ستم، حسد، کبر، دروغ، خیانت، سخن چینی، رشوه، تهمت، غیبت، بُخل، کینه، فحشا، فساد، خستگی مفرط، افسردگی، خشونت و عدم امید به آینده زندگی از مهمترین عوامل ناامنی با محوریت انسان است. **ریشه ناامنی‌های انسان محور، برآمده از نابرابری‌های اجتماعی و عدم وجود نظم نهادی و اجتماعی است.**

امروزه نوع دیگری از ناامنی‌های عمدی با گستردگی و شدت بیشتری نسبت به گذشته در شهرها شکل گرفته که می‌توان از آن‌ها با عنوان **ناامنی آهسته** نام برد. افزایش حاشیه‌نشینی، افزایش فقر و حاد شدن شکاف میان غنی و فقیر، آسیب‌های خانوادگی مانند (طلاق، کودکان و زنان خیابانی)، منازعات قومی، منطقه‌ای و سیاسی، تمایل به مهاجرت، کاهش احساس خوشبختی، فقدان امید به آینده، نبود اطمینان از ثبات موقعیت اجتماعی، کاهش سطح اعتماد و عواطف مردم نسبت به یکدیگر، افزایش اراذل و اوباش، افراد شرور و باندهای خلافکار در جامعه، کاهش نقش نهادهای هنجار ساز مثل رسانه‌ها، فاصله آرمان‌ها با واقعیت‌های جامعه از ناامنی‌های آهسته در شهرها محسوب می‌گردد. این گونه ناامنی‌ها در دراز مدت، خطر کمتری از ناامنی‌های خطرناک مانند قتل و تجاوز ندارد. آمارهای رسمی کشور نشان‌دهنده آمار بالای جرائم و گویای رشد بالای ناامنی‌های انسان محور است. (جدول ۱) این آمار در سال‌های قبل از ۱۳۸۶ به بالای پنج میلیون پرونده هم رسیده است. بر اساس آمار در طی ده سال گذشته به ازاء هر سه نفر جمعیت یک پرونده دادگاهی تشکیل شده است. به استناد آمارهای مرکز آمار ایران سالانه بین ۵۰۰۰ - ۳۰۰۰ نفر فوتی بر اثر قتل عمد، ۱۴۰۰۰۰ ضرب و جرح عمدی، ۱۰۵۰۰۰ طلاق، ۱۹۰۰۰۰ سرقت در طول یک سال نشان از عمق ناامنی اجتماعی نسبت به ناامنی‌های طبیعی دارد. ناامنی‌های دیگری نیز مانند نازک شدن لایه اوزن، آلودگی هوا، آلودگی زیست محیطی، آلودگی آب، آلودگی صوتی، آلودگی نوری، آلودگی غذایی، آلودگی تشعشعی، آلودگی حرارتی و خطرات نیروگاه‌های هسته‌ای از عوامل تهدید کننده شهرها محسوب می‌گردند. با استناد به آیات و روایات، همه مواردی که بر اثر اعمال و رفتار بد انسان حادث شده، علاوه بر اثر مستقیم آن بر جامعه، سبب تاثیر بر طبیعت و بروز بلایای طبیعی نیز می‌گردد. در اینجا به مبانی این اندیشه با استناد و روایت پرداخته می‌شود.

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷، ۵۱۳

جدول ۱- پرونده‌های مختومه در دادگاههای عمومی بر حسب موضوع

موضوع جرم	۱۳۷۵	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
جمع	۳۱۲۰۵۸۹	۵۰۴۴۱۷۱۲	۵۵۸۷۷۵۵	۵۲۹۷۴۹۱	۴۲۳۶۶۳۶	۲۲۴۹۸۵۳	۳۲۱۷۶۷۰
قتل عمد	۳۴۳۱	۴۶۳۶	۵۹۰۹	۵۰۰۵	۴۴۸۹	۲۳۵۶	۳۲۳۳
قتل غیرعمد	۱۵۴۲۱	۲۱۶۶۵	۲۴۲۳۸	۲۵۳۱۴	۲۲۱۹۹	۱۵۴۰۰	۱۸۶۴۰
ایراد ضرب و جرح	۲۳۶۸۴۵	۴۰۴۹۳۷	۴۴۲۶۸۷	۳۹۳۹۸۰	۳۱۳۳۸۰	۱۱۶۵۶۸	۱۴۳۹۸۲
اعمال منافعی عفت	۵۸۲۳۱	۷۹۶۱۰	۸۶۱۲۹	۷۶۱۰۱	۶۳۴۳۱	۱۰۹۶۲	۱۰۵۱۷
تخریب	۴۵۹۵۲	۷۸۲۰۷	۸۶۸۷۳	۸۰۰۴۴	۶۲۲۲۰	۳۰۷۶۸	۳۶۰۶۱
اختلاس، ارتشاو جعل	۱۰۲۶۴۱	۲۲۲۴۸۷	۲۷۴۲۳۳	۲۳۹۲۶۸	۱۷۶۸۶۳	۳۷۰۶۹	۳۸۵۸۴
سرقت	۱۳۸۵۴۳	۲۸۲۴۳۰	۳۰۸۳۶۱	۲۲۷۴۷۰	۱۵۳۹۴۱	۸۴۶۰۵	۱۰۲۶۳۰
تصرف عدوانی و مزاحمت	۱۰۲۲۶۰	۱۷۶۱۳۵	۲۰۲۲۰۸	۱۶۵۸۹۸	۱۲۰۵۱۶	۴۵۱۸۶	۵۱۴۴۶
صدور چک بلا محل	۳۳۹۲۰۷	۶۰۳۶۲۳	۵۷۲۱۵۷	۴۴۳۲۱۲	۳۳۵۴۹۷	۱۰۰۲۳۵	۱۰۴۹۴۰

بقیه موارد پرونده‌ها مربوط به جرائم اطفال، طلاق، کذب، تخلفات راهنمایی، دعاوی حقوق، پرونده های شهرداری، موجرو مستاجر، شرب خمر، الزام به تمکین، ترک انفاق، امور خلافي و موارد ديگري بوده است.

تغییرات اجتماعی زمینه ساز تغییرات طبیعی

تصور عامه و تا حدودی اندیشمندان بر این است که بلایای طبیعی جزء لاینفک طبیعت بوده و انسان باید با آن کنار بیاید. باور این تصور سبب شده که شهرسازان به دنبال پیش بینی و پیشگیری از بلایا باشند. این تفکر نقطه آغاز انحراف برنامه‌ریزی در مقابله با بلایاست. ناهنجاری‌های موجود در جوامع و به ویژه جوامعی که از بلایا و ناامنی بیشتری رنج می‌برند، نشان از عدم طرح "مهندسی فرهنگی" برای فرهنگ‌سازی در جامعه حکایت دارد. این جوامع از نبود یک نقشه جامع در جهت تعادل‌بخشی به رفتارها در تعاملات و مناسبات اجتماعی رنج می‌برند. رشد ناهنجاری‌های اجتماعی با استناد به آیات قرآن سبب پیدایش بلایا و ناامنی در جامعه و در صورت عدم کنترل این ناهنجاری‌ها علاوه بر همه بلایا و ناامنی‌های موجود، به نابودی جامعه منجر می‌شود. قرآن کریم با صراحت، عوامل نابودی و اعتلای انسان را با نوع اعمال و رفتار انسان‌ها مرتبط کرده است. ارتباط دادن حوادث به آسمان‌ها، زمین، سیر تاریخی، نژاد و سایر عوامل نشان از عدم شناخت نظم حاکم بر طبیعت است. اعتقاد به نظم طبیعت نباید سبب انکار تاثیر افعال بر بلایا باشد.

«إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ، خدا اوضاع هیچ ملتی را تغییر نمی‌دهد، مگر آنکه در خود دگرگونی ایجاد کنند و هر گاه خداوند برای ملتی بدی خواهد، راه بازگشت ندارند و جز پروردگار سرپرستی نخواهند داشت» (رعد: ۱۱). در تفسیر این آیه، علامه طباطبایی می‌فرماید: «این سنت پروردگار و اثری است که خداوند بر گناهان و انحرافات بشر مترتب می‌کند، ولو اینکه بشر امروز آن را باور نداشته و بگوید، این افکار زائیده عقب افتادن در علم و دانش و نداشتن وسیله دفاع است، و گر نه اگر انسان در صنعت پیشروی نموده و خود را مجهز به وسائل دفاعی نموده می‌تواند از همه این حوادث که نامش را قهر طبیعت می‌گذاریم پیشگیری کند، هم چنان که ملل متمدن توانستند از بسیاری از این حوادث از قبیل قحطی، وبا، طاعون و سایر امراض واگیردار و همچنین سیل‌ها، طوفان‌ها، صاعقه‌ها و امثال آنها جلوگیری به عمل آورند. جواب به کسانی که اعتقاد به تاثیر بد کاری‌ها در پیدایش بلایا و مصائب را معلول جهل و عقب افتادگی علمی پنداشته‌اند و بیان اینکه انسان نمی‌تواند بر نظام طبیعت مسلط شود، باید گفت خدا این فکر و صاحبان چنین افکاری را نابود کند که در اثر کفر و غرور فکری خیال کرده‌اند پیشرفت و جلو افتادن ملتی از ملتی دیگر (تمدن) می‌تواند بر نظام طبیعت مسلط شده و احکام آن را ابطال نموده و آن را مطیع خود سازد. و خلاصه، دستگاه آفرینش که این مخمورین دستخوش هوا و غرور، جزئی به حساب نیامدنی از آنند، به کاکل آنان چرخیده و محکوم امر و نهی ایشان است، و حال آنکه اگر حق و حقیقت- که گردش گردون بر مدار آن است- تابع هوی و هوس آنان شود آسمان و زمین از هم می‌پاشد» (علامه طباطبایی، ج ۱، ۱۳۷۴، ۲۴۹). خداوند قادر، تغییرات اجتماعی و حرکت به سوی اعمال ناشایست را زمینه‌ساز بلایا و ناامنی و حرکت به سوی اعمال شایسته را زمینه ساز برکات زمین و آسمان می‌داند.

«وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»؛ و اگر ساکنین شهرها ایمان می‌آوردند و تقوا را پیشه خود می‌ساختند، برکاتی از آسمان و زمین به رویشان می‌گشودیم و لکن تکذیب کردند و ما هم آن‌ها را به واسطه کارهایی که انجام می‌دادند، مجازات نمودیم» (اعراف: ۹۶).

در این آیه مفسرین بزرگ مانند علامه طباطبایی (ره) و آیت الله مکارم شیرازی برکات را به امنیت و ثبات معنی کرده‌اند.

«برکات به معنای هر چیز کثیری از قبیل امنیت، آسایش، سلامتی، مال و اولاد است که غالباً انسان به فقد آنها

مورد آزمایش قرار می‌گیرد» (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ۲۵۴).

«برکات جمع برکت است و در اصل به معنی ثبات و استقرار چیزی است و به هر نعمت و موهبتی که پایدار بماند، اطلاق می‌گردد، در برابر موجودات بی‌برکت که زود فانی و نابود و بی اثر می‌شوند» (مکارم شیرازی، ج ۱۳۷۴، ۲۶۶). این اصل غیر قابل تغییر الهی است که ناامنی شهرها نتیجه دوری جوامع از مسیر حق و حقیقت و رسیدن به امنیت تنها از مسیر حق و حقیقت و اجرای دین الهی در جامعه است. امثال این آیات گواهی می‌دهد در میان اعمال انسان و نظام تکوینی زندگی او ارتباط و پیوند نزدیکی وجود دارد، که اگر انسان‌ها بر طریق فطرت و قوانین آفرینش گام بردارند برکات الهی شامل حال آنها شده، و هر گاه فاسد شوند زندگی آنها به فساد می‌گراید. البته گاهی ممکن است این قضیه در مورد فرد انسان‌ها صادق شود و هر کس در مقابل گناهی که مرتکب می‌شود به مصیبتی در جسم و جان یا اموال و متعلقاتش گرفتار گردد.

تحولات اجتماعی، منشأ نزول بلا یا

تفکر در آفرینش عظمت الهی، ارتباط مستقیم به امنیت شهرها ندارد؛ اما اینکه بسیاری از اتفاقات عالم بر حسب ظاهر خارج از علم بشر است، واقعیت عالم هستی است. خداوند در آیه "۳۰ از سوره شوری"، هر گونه بلا، بحران و ناامنی فردی و اجتماعی در جوامع را نتیجه اعمال و کارهای زشت جوامع و انسان‌ها می‌داند.

«وَمَا أَصَبَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ؛ هر مصیبت و رنجی که به شما می‌رسد نتیجه‌ی رفتار و کردار ناشایسته‌ی خود شماست در صورتی که بسیاری از خطاهای شما را خداوند به کرم خود اغماض فرموده می‌بخشد» (شوری: ۳۰).

این آیه با صراحت هرگونه بلا و ناامنی را به صورت جمعی یا فردی در ارتباط با اعمال و رفتار انسان می‌داند. با توجه به اینکه دامنه آیه فراگیر و عام است، لذا هرگونه ناامنی اجتماعی و طبیعی به صورت جمعی و فردی مورد خطاب آیه است. از طرف دیگر این آیه بیان می‌فرماید: مصائبی که دامن‌گیر انسان می‌شود یک نوع مجازات الهی و هشدار است (هر چند استثنائاتی دارد). همانگونه که قبلاً بیان شد ممکن است بر حسب ظاهر، علل ناامنی ارتباطی با عوامل دیگر طبیعی و اجتماعی نداشته باشد، لکن این آیه روشن می‌کند که حوادث دردناک و مشکلات زندگی به کردار زشت و ناپسند جامعه ارتباط دارد. در فرهنگ امروزی تصور عده‌ای بر این است که پیشرفت‌های فن‌آوری به مرور تمام این حوادث و بلاها را شناسایی و راه‌های پیش‌بینی یا پیشگیری آنها را پیدا کرده و جلوی ناامنی را می‌گیرد؛ خداوند متین در آیه بعدی با صراحت از قطعیت بلا و بحران در اثر اعمال ناشایست خبر می‌دهد: «وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ؛ شما نمی‌توانید در زمین معجزه کنید و شما غیر از خداوند سرپرست و یآوری نخواهید داشت» (شوری: ۳۱).

مقاوم سازی و استحکام در شهرها منافی دستورات دینی نیست، اما پیشگیری از ناامنی را خداوند در تغییر

رفتار، از بد به خوب قرار داده است. چگونه انسان‌ها می‌توانند از حیطة قدرت و حاکمیت او بگریزند در حالی که تمام عالم هستی در قدرت کامله اوست. برخی مفسران قرآن معتقدند که ممکن است خطاب در آیه منحصر به خطاب‌های جزئی و متوجه به فرد انسان‌ها نیز بشود، آن وقت مراد از "مصیبت"، نامالایماتی است که متوجه جان و مال و فرزند و آبروی تک‌تک افراد

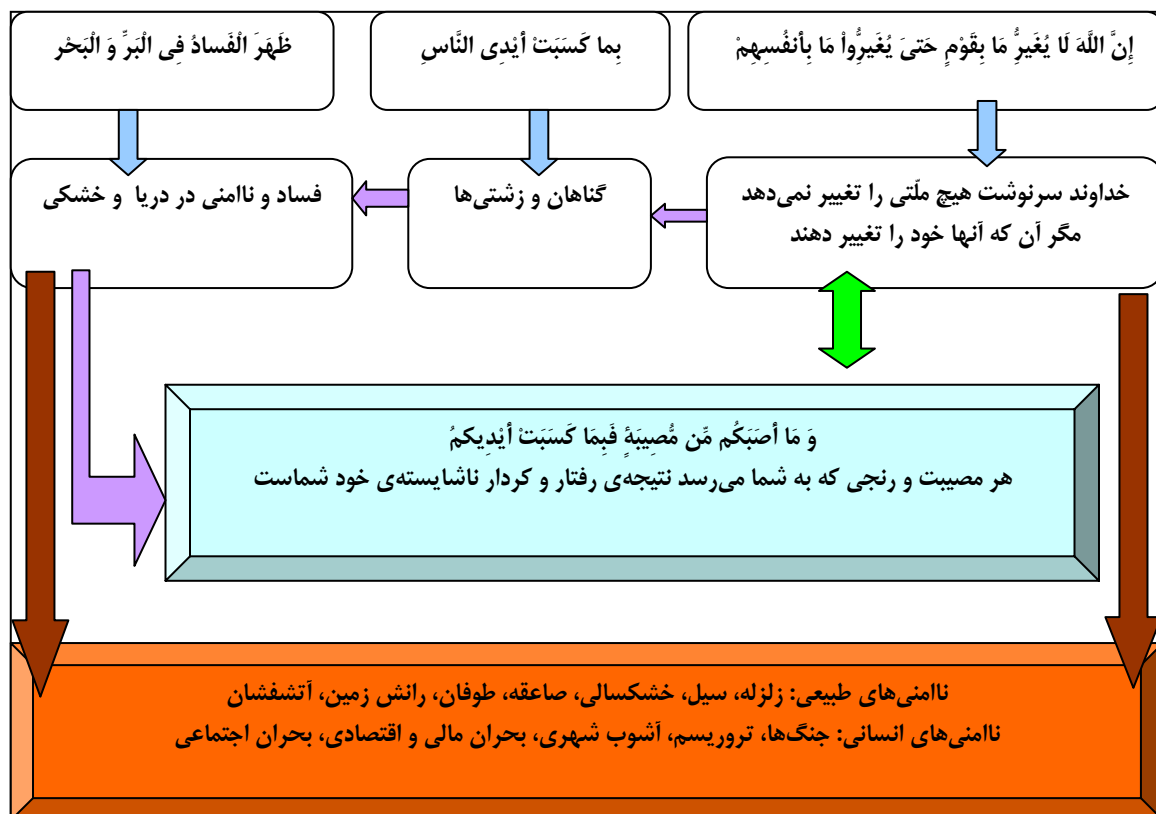
می‌شود و ناشی از گناہانی است که هر کس خودش مرتکب شده، و خدا از بسیاری از آن گناہان در می‌گذرد. یعنی اینکه این گناہان علاوه بر اثرات فردی، موجب تحولات اجتماعی هم می‌شوند. در خطبه‌های ۱۷۸ نهج البلاغه آمده است:

«ما کان قوم قط فی غض نعمۃ من عیش، فزال عنهم، الا بذنوب اجترحوها، لان الله لیس بظلام للعبید، و لو ان الناس حین تنزل بهم النقم، و تزول عنهم النعم، فزعو الی ربهم بصدق من نیاتهم، و وله من قلوبهم، لرد علیهم کل شارد، و اصلح لهم کل فاسد؛ سوگند به خدا، هیچ قومی دارای فراوانی نعمت و طراوت عیش نبوده که خداوند آن را از دست آن قوم بگیرد مگر به وسیله گناہانی که مرتکب گشتند. زیرا خداوند سبحان، هیچ ستمی بر بندگان روا نمی‌دارد. اگر مردم در آن هنگام که سختی‌ها بر آنان فرود می‌آید و نعمت‌ها از آنان زایل می‌گردد، به پروردگارشان با نیت راستین و اشتیاق شدیدی از دل‌هایشان بنالند و التماس کنند، خداوند متعال هر آنچه را که از آنان گریزان شده است به آنان برمی‌گرداند و هر فاسدی را که به آنان روی آورده است اصلاح می‌نماید» (جعفری، ۱۳۷۸، ۲۰).

نقشه ترسیمی آیات و روایات بدینگونه است که نامنی، مصائب، بلایا و همه خطراتی که به انسانها و شهرها می‌رسد، در نتیجه اعمال گناه آنها بوجود می‌آید. گرچه خدای رحمن از بسیاری از آن گناہان در می‌گذرد و انسان‌ها را به جرم آنها نمی‌گیرد.

«أَوْ يُوبِقُهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَ يَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ؛ نامنی فقط به علت عملکرد خود انسان است» (سوری: ۳۴).

بنا بر این آیات قرآن با صراحت فلسفه نامنی‌های طبیعی و غیر طبیعی که دامنگیر افراد و جامعه می‌شود، را به اعمال و کردار انسان ارتباط می‌دهد. لذا هر بلایی که نظام آراسته و صالح جاری در عالم را بر هم می‌زند، چه مستند به عوامل طبیعی یا غیر طبیعی فقط بر اثر اعمال انسانهاست (شکل ۲).

علل بروز ناامنی جوامع شهری از دیدگاه اسلام

در پژوهش و بررسی آیات و روایات مختلف این نتیجه حاصل شده که مهمترین ریشه‌های ناامنی شهرها، عملکرد و اعمال خلاف انسانها است. این موضوع اساس نظریه این تحقیق در تدوین چارچوبی جدید از علل پیدایش ناامنی، بلاها و بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی به سبب اعمال و عملکردهای انسان‌ها در جوامع می‌باشد. در قرآن و احادیث مصادیق نابودی شهرها ذکر شده است برخی از این مصادیق به طور عام و برخی به شهر و دیار خاصی اشاره کرده است. برای مثال خداوند قدیر در قرآن کریم برای علل پیدایش ناامنی می‌فرماید که در شهری امنیت کامل با تمام ابعاد آن حکمفرما بود ولی به سبب ناسپاسی، امنیت به ناامنی تبدیل شد.

«وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ؛ خداوند، داستانی را نقل می‌کند که شهری امن و آرام بود و روزی و نعمت‌ها از اطراف برای مردم آن شهر می‌رسید. آن گاه کفران نعمت‌های الهی را نمودند. در نتیجه خداوند به خاطر کارهایی که انجام دادند، آنان را به گرسنگی و وحشت و ترس مبتلا ساخت» (نحل: ۱۱۲). و در آیه دیگری می‌فرماید:

«إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ؛ ما برای مردم این سرزمین به خاطر بدکاری‌هایشان عذابی از آسمان نازل خواهیم کرد» (عنکبوت: ۳۴).

این آیات علل ناامنی را در گناه و ناسپاسی نعمت الهی دانسته و ارتباط مستقیم اعمال و رفتار انسان را با حوادث بیان می‌کند. آیه دیگری نیز ظهور و بروز فساد و ناامنی را در اعمال و عملکرد مردم بیان می‌فرماید:

«ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ؛ به واسطه رفتار مردم، فساد در خشکی و دریا آشکار گردید تا خداوند سزای بعضی رفتارها را به آنان بچشاند شاید بازگردند» (روم: ۴۱).

همان‌گونه که در قبل بیان شد خداوند جلیل علت و سبب همه بلاهای فردی و اجتماعی مانند بحران اقتصادی، امراض مسری و غیر مسری، تروریسم و جنگ و خون‌ریزی، خشک‌سالی، زلزله، سونامی و امثالهم را مستند به عمل خود انسان می‌گرداند. «وَمَا أَصْبَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ؛ آنچه از مصیبت‌ها بر شما وارد می‌شود، از دست کارهای خود شمامست و خداوند از بسیاری لغزش‌ها می‌گذرد» (شوری: ۳۰).

این بلاها و مصیبت‌ها در انواع و اقسام مختلف و بنا بر مقتضیات الهی بر انسان فرود می‌آید.

«فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ؛ برای امت‌های قبل از تو پیامبرانی فرستادیم و آن‌ها را گرفتار تنگدستی و مشکلات کردیم شاید به درگاه الهی گریه و زاری کنند» (انعام: ۴۲).

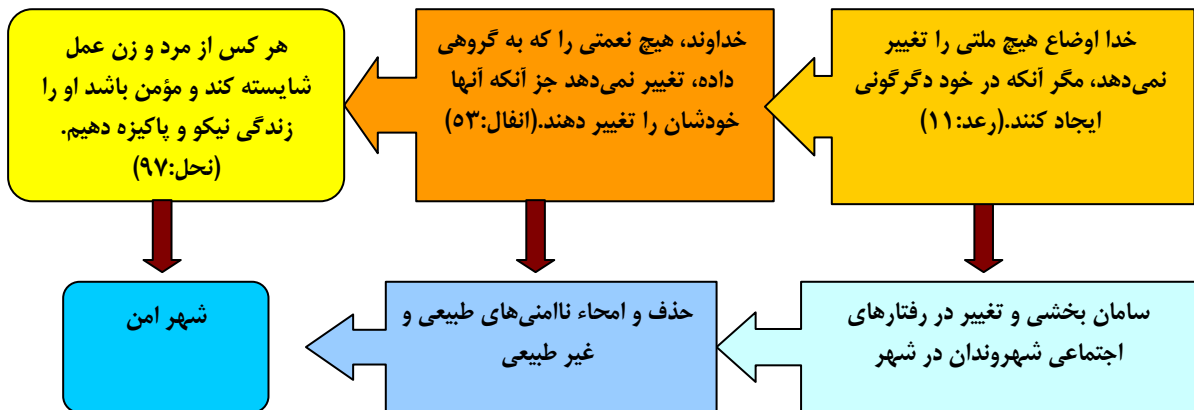
حتی در آیه‌ای از قرآن کریم، خشک شدن نهرها در اثر گناهان انسان ذکر شده است.

«أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَّكَّانَهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ؛ آیا ندیدند پیش از آن‌ها چه نسل‌ها را نابود کردیم، در حالی که به آنها امکاناتی در زمین داده بودیم که در اختیار شما نگذاشته‌ایم. باران‌های پی در پی برای آن‌ها فرستادیم و نهرها در زمین برای ایشان جاری ساختیم و سپس به خاطر گناهانشان آن‌ها را نابود کردیم و بعد از آنها نسل‌های

دیگری را به وجود آوردیم» (انعام:۶). آیات و روایات با صراحت امنیت را تغییر و تحولات اجتماعی از اعمال و رفتار بد به اعمال و رفتار خوب می‌داند.

چشم‌انداز شهر امن در قرآن

چشم‌انداز شهر امن در آیات و روایات به روشنی ترسیم شده است. تسلط انسان به همه موجودات و مخلوقات عالم نشانگر جایگاه مقام انسان در دایره خلقت و امکان تحقق "شهر امن" توسط اوست. «وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَ النَّجْمُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ إِيَّانَ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ»؛ و اوست که برای شما شب و روز و خورشید و ماه و ستارگان را به فرمان خویش به تسخیر شما در آورد که البته در این کار برای مردم متفکر نشانه‌هایی است (نحل:۱۲) تسخیر همه عوالم در دست انسان با اراده خداوند متعال بیان این نکته مهم است که انسان قدرت ایجاد شهر امن را داراست، لکن تحقق آن منوط به اعمال و رفتار نیکو در تعاملات اجتماعی و فردی است (شکل ۳).

مأخذ: نگارنده

شکل ۳- شهر امن

زیباسازی، آموزش هدفمند، پویایی، رعایت عدالت در اداره شهر، مسکن مطلوب، نظم و تدبیر در طراحی، محبت و خوشرفتاری، استحکام بخشی به زیرساخت‌ها و بناهای شهری، بهبود کیفیت محیط شهر، بهره‌گیری از خردمندان در اداره شهر، فقر زدایی، تقویت فعالیت‌های اجتماعی و تعمیق بخشی ارتباط با خدا در جامعه، برخی از مصادیق اعمال شایسته و عوامل ظهور و بروز شهر امن است. ساختمان‌های با شکوه، باغ‌های وسیع با انواع درختان میوه، نهرهای آب زلال، هوای آرام بدون سرما و گرما، و زندگی بدون رنج و خستگی برخی از ویژگی‌های "شهر امن" بهشت است. از طرفی دنیا حاشیه بهشت و قدمگاه زندگی آخرت است. راه رسیدن به مقصد اصلی شهر امن الهی از شهری کثیف، تنگ، تاریک، شلوغ، ناامن، فقیر، آلوده به آلودگی‌های صوتی، بصری و محیطی میسر نیست. دنیای فقر، ظلمت، جهل، نابسامانی، ذلت، دروغ، خیانت و ناامنی نمی‌تواند مقدمه آخرت آسایش، امنیت و عزت گردد. مسیر حرکت شهر امن بهشت از شهری همراه با ساختمان‌های با شکوه، باغ‌های سبز و زیبا، آرام و امن، با طراوت و پاکیزه، نورانی همراه با محبت، صداقت، صمیمیت، عزت، شجاعت و عبور می‌کند. تبیین راهکار ظهور و بروز "شهر امن" با رویکرد جامعه‌شناسانه، در همه ابعاد شهرسازی، اندیشه‌ای جدید برای تحول در کالبد، سیما و رفتارهای اجتماعی در شهر است. بر اساس این اندیشه، تحولات اجتماعی منشأ تحولات طبیعی است. اگر تحولات اجتماعی بر محور قوانین الهی و

فطرت انسانی شکل بگیرد، تحولات طبیعی هم به سمت امنیت، آسایش، فراوانی نزولات طبیعی، توسعه و تکامل خواهد بود. البته ابتدا لازم است عوامل پیدایش ناامنی را از جامعه محو کرد. قرآن کریم مواردی مانند توطئه‌چینی و نقشه‌کشی برای مقاصد شوم و رسیدن به هدف‌های نادرست، اخلال در نظم عمومی و شرارت، مخالفت با حق، تفرقه و اختلاف، ظلم و ستم، دوری از معنویت، صدارت افراد ستمکار، پست و فرومایه، فقر، قانون ستیزی و قانون‌گریزی، سقوط از مرحله انسانیت، فسق و فجور، بی‌عدالتی و تبعیض اجتماعی، اسراف و بی‌توجهی به آموزش از مصادیق بروز ناامنی و پیدایش بلایا ذکر شده است.^۴ یعنی در واقع از منظر قرآن کریم، تحولات اجتماعی منشأ تحولات طبیعی است. اگر تحولات اجتماعی بر محور قوانین الهی و فطرت انسانی شکل بگیرد، تحولات طبیعی هم به سمت امنیت، آسایش، فراوانی نزولات طبیعی، توسعه و تکامل خواهد بود. اگر تحولات اجتماعی بر خلاف قوانین الهی و فطرت انسانی، شکل بگیرد، تحولات طبیعی به سمت نزول بلایا خواهد رفت. بنابراین هر گونه ناامنی حاکم بر زندگی انسان اعم از کالبدی و اجتماعی نتیجه ناهنجاری‌های اجتماعی در یک سلسله فرایند غیرالهی و هرگونه بهبود و ارتقای کیفیت زندگی نتیجه نظم بخشی به هنجارهای اجتماعی از طریق آموزش و قانون بر محور اسلام است.

نتیجه‌گیری

امنیت و نقش آن در سایر بخش‌ها از مهمترین نیازهای دائم زندگی انسان محسوب می‌شود. بدون شک بهره‌گیری از قرآن و اسلام به حل مسائل و مشکلات انسان کمک می‌کند. تحولات و پیشرفت‌های علم و فن آوری در جهان نیز به این اندیشه که قرآن نسخه نجات بشر است، کمک خواهد کرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد پیشرفت‌های فن آوری نتوانسته ناامنی‌ها را کاهش یا جلوی آنها را بگیرد. هر چه رشد علم و فن آوری بیشتر شده و اصول مهندسی دقیق‌تری در محاسبات ساختمان‌ها و فضاهای شهری انجام گرفته، آمار تلفات جانی و مالی نیز افزایش داشته است. هر بیماری که راه مقابله با آن کشف می‌شود، بیماری جدیدی شیوع پیدا می‌کند. ناامنی‌های اجتماعی هم به مراتب با رشد علم افزایش بیشتری پیدا کرده است. این فرایند مقابله با ناامنی تاکنون به کاهش ناامنی نینجامیده است

اسلام وقوع پدیده‌های طبیعی مانند زلزله، سیل و هر حادثه ناگواری را به اعمال زشت مردم ارتباط می‌دهد، تا جایی که از مثال‌های بسیار تند برای عبرت آموزی انسان‌ها در آیات قرآن آورده شده است. از منظر خداوند حکیم، استحکام بناها، برای مقابله با بلایا، مؤثر نیست. **مقابله با بلایا به معنی بی‌توجهی به استحکام نیست، لکن مقابله با بلایا ریشه در تغییرات اجتماعی دارد.** ابعاد و وجوه مختلف امنیت و نقش آن در سایر بخش‌ها، بستر رشد و تعالی انسان است. تحقق امنیت در همه ابعاد، نیازمند تغییر در رفتارها و عملکرد انسان در ظهور فضائل در جامعه، آراستگی به ارزش‌های انسانی و حذف رذائل است. با تحول و تغییر در رفتارهای اجتماعی و سپس تلاقی اندیشه و کالبد، بنیان پیدایش "شهر امن" پایه‌گذاری شده و آرمان شهر همه اندیشمندان جهان به ظهور خواهد رسید. خداوند هر آنچه که در آسمان‌ها و زمین است در اختیار انسان قرار داده است. بلایا در ابعاد مختلف طبیعی، اجتماعی و اقتصادی، ناامنی‌هایی مانند زلزله، سیل‌های مکرر، سونامی، تروریسم، عملیات‌های انتحاری، بمب‌گذاری، آشوب شهری، جرم و جنایت سازمان یافته در همه اشکال آن، بحران اقتصادی، و امراض و بیماری‌های مختلف، موجب تهدید زندگی شهری گردیده و امنیت را از زندگی انسان‌ها سلب کرده است. این موضوع نشان می‌دهد، پذیرش بلایا

و مقابله با آن‌ها، انحراف بزرگ نظام برنامه‌ریزی در تحقق "شهر امن" است. اسلام نامنی به هر شکلی اعم از طبیعی و انسانی را نتیجه عملکرد و رفتار انسان‌ها در دو محور **کفر و فساد** بیان می‌کند. با استناد به احادیث، توطئه‌چینی و نقشه‌کشی برای مقاصد شوم، اخلال در نظم عمومی و شرارت، مخالفت با حق و عدالت، تفرقه و اختلاف، ظلم و ستم، دوری از معنویت، فقر، قانون ستیزی و قانون گریزی، فسق و فجور، تبعیض اجتماعی، اسراف و عدم توجه به آموزش از مهمترین مصادیق پیدایش نامنی در شهر ذکر شده‌اند. برنامه‌ریزی در ریشه‌یابی و اصلاح این ردائل از جامعه، سبب حذف و امحاء همه بلایا و نامنی‌ها خواهد شد. اگر تحولات اجتماعی برخلاف قوانین الهی و فطرت انسانی، شکل بگیرد، تحولات طبیعی به سمت نزول بلایا خواهد رفت. بنابراین هر گونه نامنی حاکم بر زندگی انسان اعم از کالبدی و اجتماعی نتیجه ناهنجاری‌های اجتماعی در یک سلسله فرایند غیرالهی و هرگونه بهبود و ارتقای کیفیت زندگی نتیجه نظم بخشی به هنجارهای اجتماعی از طریق آموزش و قانون است.

پی‌نوشت‌ها

۱- بررسی‌های آماری بلایای طبیعی، طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۲ نشان دهنده آن است که این بلایا روندی افزایش یابنده داشته‌اند. بر اساس آمار شدت بلایا چهار برابر، جان‌باختگان هفت برابر، آسیب‌دیدگان پنج برابر و خسارت‌های مالی سی و هشت برابر شده‌اند. روزنامه سرمایه. بازدید در تاریخ ۹ می ۲۰۰۹. و پژوهش علی بدیع‌نیا. بازدید در تاریخ ۹ می ۲۰۰۹ همچنین بر اساس گزارشی که "برنامه بین‌المللی استراتژیک برای مقابله با بلایای طبیعی" وابسته به سازمان ملل آن را منتشر کرده است در سال ۲۰۰۸ بر اثر وقوع ۳۲۱ مورد بلایای طبیعی از جمله سیل، زلزله، فوران آتشفشان و توفان ۲۳۵ هزار نفر در سراسر جهان جان خود را از دست دادند که این رقم در مقایسه با سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۶ افزایش محسوس نشان می‌دهد. بر اساس این گزارش در سال ۲۰۰۷، بلایای طبیعی در مجموع ۱۸۱ میلیارد دلار نیز به اقتصاد جهان خسارت زده‌اند. آسیا در میان قاره‌های جهان شاهد بیشترین تلفات انسانی بر اثر وقوع حوادث طبیعی بوده است.

(http://coeacir.com/index.php?option=com_content&task=view&id=134&Itemid=1)

۲- شامل پرونده‌های مربوط به مواردی که در سالهای گذشته نیز اتفاق افتاده اند، نیز می‌باشد.

۳- برای آگاهی بیشتر به پایان نامه تبیین مبانی ظهور شهر امن از دیدگاه اسلام که این مقاله از آن گرفته شده است، مراجعه شود.

فهرست مراجع

- ۱- ارفع، سید کاظم، (۱۳۸۱). «ترجمه قرآن»، انتشارات مؤسسه تحقیقاتی و انتشاراتی فیض کاشانی، تهران.
  - ۲- بمانیان، محمدرضا، محمودی‌نژاد، هادی، (۱۳۸۷). «امنیت و شهر از نگاه ولایت»، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها.
  - ۳- جعفری، محمدتقی، (۱۳۷۸). ترجمه و تفسیر نهج‌البلاغه ج ۲۷، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران.
  - ۴- طباطبایی، محمدحسین، (۱۳۷۴). «ترجمه تفسیر المیزان»، ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی، انتشارات جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه، قم، چاپ پنجم.
  - ۵- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷، سالنامه آمار کشور، دفتر روابط عمومی مرکز آمار ایران.
  - ۶- مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۳). «ترجمه قرآن»، ناشر: دار القرآن الکریم (دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی)، قم، چاپ: دوم.
  - ۷- مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴). «تفسیر نمونه»، ناشر: دار الکتب الإسلامیه، تهران.
- نکته: ترجمه‌های بکار رفته برای آیات قرآن کریم مربوط به سید کاظم ارفع است.